DOI https://doi.org/10.30525/978-9934-26-292-0-4

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ FIN TECH НА МІЖНАРОДНИХ І НАЦІОНАЛЬНИХ ФІНАНСОВИХ РИНКАХ В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ

Коваленко Ю. М.

ВСТУП

Швидке поширення цифрових технологій по всьому світу приводить до нового етапу суспільного розвитку, зокрема і сфері фінансів. Це сприяє формуванню і розвитку нових специфічних форм інноваційних технологій, передусім фінансових (далі фінансових технологій, або FIN TECH). Еволюція фінансового сектору спонукає до конкурування традиційного ринку фінансових послуг із перспективними стартапами у сфері FIN TECH, які суттєво підвищують рівень фінансової інклюзії, залучаючи все більшу кількість користувачів.

Отже, новітня технологічна індустрія FIN TECH видозмінює традиційні фінансові послуги, порушує монополію банків на фінансові операції та змушує консервативну банківську систему до впровадження фінансових інновацій із метою конкуренції з краудфандингом і краудінвестингом (механізмом громадського фінансування та інвестування як способу отримання інвестицій), інструментами штучного інтелекту (з управлінням ризиками електронних платежів, оцінкою платоспроможності, забезпеченням кібербезпеки тощо), необанками, онлайн-бухгалтерією, електронною комерцією тощо. При цьому варто зважати і на формування комплементарної моделі фінансового сектору економіки, де депозитні та недепозитні фінансові посередники набувають рівних прав на фінансових ринках[1], а сучасний ринок потребує інституційних трансформацій з урахування тенденції розвитку цифрової економіки[2].

Трансформаційні зміни у функціонуванні світового фінансового сектору та ринку капіталу останніх десятиліть було реалізовано здебільшого під впливом двох факторів – світової фінансової кризи 2007–2008 рр. і розвитку національних екосистем цифрових технологій, або FIN TECH. Результати зазначених трансформацій у сфері діяльності фінансових установ викликали необхідність ефективного вирішення

[1] Коваленко Ю. М. Формування комплементарної моделі фінансового сектору економіки. *Вісник НБУ*. 2012. № 7. С. 42.

[2] Коваленко Ю. М. Формування інституційних передумов розвитку фінансового сектору економіки України. *Економіка України.* 2011. № 7 (596). С. 49.

завдань нормативно-правового регулювання цієї сфери. Вони повинні мати фундаментальне підґрунтя, що формується академічними колами і практиками у сфері FIN TECH. Питання щодо подальшого розвитку сфери FIN TECH як новітньої проблеми розвитку світового ринку фінансових послуг також залишаються невирішеним завданням активної наукової та професійної дискусії.

1. Основні тренди розвитку світового ринку FIN TECH

FIN TECH є сферою, яка охоплює компанії, що займаються поєднанням технологій та інновацій для забезпечення платіжних розрахунків та інклюзивних сервісів для кінцевих споживачів фінансових послуг.

Глобальний FIN TECH активно розвивається через наслідки світової фінансової кризи з 2008 року. Так, наприклад за даними дослідження CB INSIGHTS: Global fintech report Q32020[3], у світі нараховується 62 FIN TECH компанії з венчурним капіталом загальною вартістю 224,5 млрд дол. США. Розвиток глобального ринку FIN TECH мав відповідну динаміку. Так, найвищу інвестиційну активність було відзначено у 2018 р. (понад 120 млрд дол. США) завдяки мегаугодам – 14 млрд дол. США становили інвестиції до китайського гіганту Ant Financial та угода з купівлі компанії Worldpay компанією Vantiv за 12,9 млрд дол. США.

Як зазначено у Стратегії розвитку фінтеху в Україні до 2025 року, «у першому півріччі 2019 р. такої мегаактивності інвесторів, як у 2018 р., не спостерігалось. Глобальні інвестиції у FIN TECH-компанії сягнули $37,9 млрд (962 інвестиційні угоди), що вже перевищує показник усього 2017 р. Падіння певною мірою пояснюється циклом ажіотажу довкола FIN TECH (перехід на стабільніший етап розвитку в межах стабільного регуляторного поля) та відсутністю мегаугод»[4].

Великий вплив на розвиток FIN TECH спричинила і світова пандемія COVID-19 (рис. 1. і табл. 1).

У періоді 2019 – 2022 рр. спостерігається активізація сфери FIN TECH, проте показники 2022 р. дещо знижені через події, спричинені військовою агресією в Україні (рис. 2).

Щодо тенденцій розвитку і популяризації ринку FIN TECH ринку у 2021 року, то тут варто використати дослідження CB Insights “State Of Fintech 21 Preview: Investment Trends to Watch”[5], яке розкриває основні напрями інвестування FIN TECH (табл. 2).

---

[3] CB Insights – Technology Market Intelligence; URL: https://www.cbinsights.com/research/report/fintech-trends-q3-2019/

[4] Офіційний сайт НБУ Стратегія розвитку фінтеху в Україні до 2025 року. URL: https://bank.gov.ua/ua/about/develop-strategy/fintech2025

[5] CB Insights – Technology Market Intelligence; URL: https://www.cbinsights.com/research/report/fintech-trends-q3-2021/

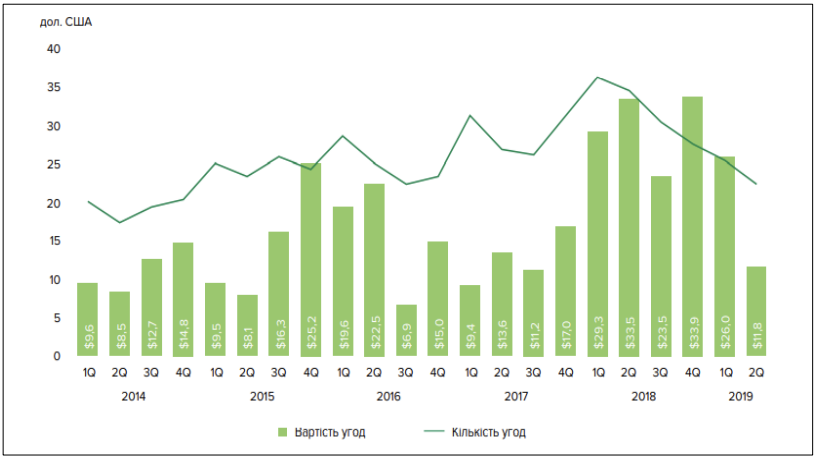

Рис. 1. Загальна інвестиційна активність у FIN TECH у 2014–2019 рр.[6]

Таблиця 1

Вплив світової пандемії COVID-19 на зростання FIN TECH[7]

Світ	Європа	Україна
1	2	3
Обсяг цифрових платежів у 2019 році становив 4,1 трлн дол. США, у 2020 р. прогнозувався у 4,8 трлн дол. США, у 2023 р. – 6,7 трлн дол. США	Ринок цифрових платежів сягнув рекордного обсягу у 802 млрд дол. США у 2020 р. та становитиме 9,9%-ве зростання порівняно з попереднім роком. За прогнозами, до 2023 р. ринок сягне позначки 1 трлн дол. США Обсяг цифрових платежів у 2019 р. становив 4,1 трлн дол. США, у 2020 р. прогнозується 4,8 трлн дол. США, у 2023 р. – 6,7 трлн дол. США	Загальна кількість безготівкових операцій та операцій з отримання готівки з використанням платіжних українських карток у І кв. 2020 р. становила 1385,3 млн шт., а їх сума – 920,5 млрд грн. У порівнянні з аналогічним періодом 2019 р. кількість операцій зросла на 24,5%, а сума – на 15,6%

[6] KPMG The Pulse of Fintech H1 2019. UTL: https://assets.kpmg/content/dam/kpmg/xx/pdf/2019/08/pulse-of-fintech-h1-19.pdf

[7] Складено на основі: Офіційний сайт НБУ Стратегія розвитку фінтеху в Україні до 2025 року. URL: https://bank.gov.ua/ua/about/develop-strategy/fintech2025

Закінчення таблиці 1

1	2	3
Чатботи допоможуть заощадити банкам 7,3 млрд дол. США до 2023 р.	За 2016–2019 рр. кількість онлайн-платежів в Європі зросла на 30%. За прогнозами аналітиків у 2020 р. за допомогою електронної комерції буде здійснено до 90% трансакцій, а користувачів онлайн-сервісів буде близько 705 млн осіб	За І кв. 2020 р. переважали безготівкові операції – 1183,2 млн шт. (85,4% усіх операцій), а сума – 503 млрд грн (54,6%), за період попереднього року показник становив 49,7%
Загальні активи компаній, що займаються цифровим управлінням капіталом у сфері ритейлу, за прогнозами, сягнуть 600 млрд дол. США до 2022 р.	Спровоковане пандемією COVID-19 дистанціювання та самоізоляція привели до зростання на 72% щотижня використання в Європі застосунків FIN TECH	За даними АТ «ПриватБанк» за перші 4 тижні карантину в Україні кількість щоденних операцій зі зняття готівки з карт у касах банку знизилася у 4,5 рази (з 137 до 31 тис. операцій щодня). Також українці вдвічі рідше стали знімати готівку у банкоматах ПриватБанку – кількість таких операцій знизилася, якщо порівнювати з початком березня, з 2,7 млн до 1,3 млн операцій на добу

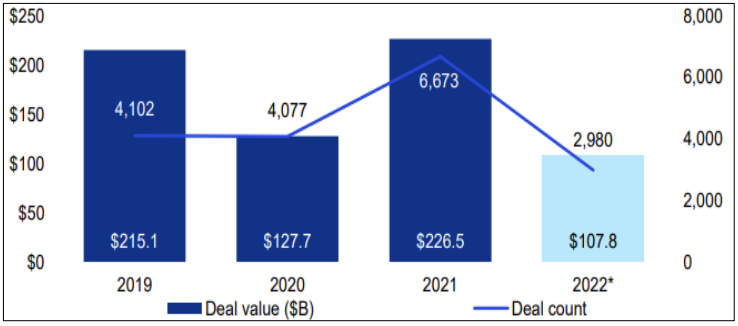

Рис. 2. Загальна інвестиційна активність у FIN TECH у 2019–2022 рр.[8]

[8] KPMG. The Pulse of Fintech H1 2022. URL: https://assets.kpmg/content/dam/kpmg/xx/pdf/2022/08/pulse-of-fintech-h1-22.pdf

Сфера FIN TECH є найпривабливішим ринком для венчурних інвестицій і зберігає імідж новітньої індустрії із високим потенціалом, зокрема за відкритого банкінгу. За даними глобальних досліджень, найпривабливішими фінансовими ринками для інвестування є розвинуті ринки, переважно США, Німеччини і Великобританії. При цьому більшість інвесторів обирають бізнес, що вже має великий масштаб або потенціал його досягти і перетворитись у динамічні бізнеси. Така концентрація інвестицій та інтерес різних груп інвесторів ймовірно буде зберігатись і у наступні роки, як прогнозують аналітики в KPMG The Pulse of Fintech 2022[9].

Іншим аспектом активного розвитку сектору FIN TECH є його інвестиційна привабливість як прогресивної і перспективної сфери економіки. Так, відповідно до Global State of FinTech PWC 2021[10], найбільш популярна інвестиційна сфера FIN TECH представлена електронними платежами, кредитуванням і банківськими технологіями. Інші глобальні тренди представлено інвестуванням у грошові перекази, мобільні фінансові послуги, управління фінансами і рахунками, страхові технології, роботи-консультанти, краудфандинг, блокчейн і крипто-валюти[11] (рис. 3). Основні тренди розвитку світового ринку FIN TECH наведено на рис. 4.

Таблиця 2

Основні тенденції розвитку і популяризації глобального FIN TECH ринку у 2021 році[12]

Основні напрями інвестування у FIN TECH	**Характеристика напрямів розвитку FIN TECH ринку у світі**
1	2
Збільшення обсягу залучених інвестицій	Обсяг інвестованих у FIN TECH коштів за перші два місяці 2021 р. перевищив 13,4 млрд дол. Передбачалось, що світовий обсяг інвестицій у FIN TECH у першому кварталі 2021 р. зросте на 39% у порівнянні з попереднім кварталом, і таке збільшення прогнозується, навіть не враховуючи суми

[9] KPMG. The Pulse of Fintech H1 2022. URL: https://assets.kpmg/content/dam/kpmg/xx/pdf/2022/08/pulse-of-fintech-h1-22.pdf

[10] The Global State of Information Security Survey. 2021. URL: www.pwc.com/gsiss

[11] Фінтех в Україні : тенденції, огляд ринку та каталог. Проект USAID «Трансформація фінансового сектору». 2021. URL: https://42.unit.city/fintech/guide2021

[12] Складено на основі: CB Insights – Technology Market Intelligence; URL: https://www.cbinsights.com/research/report/fintech-trends-q3-2021/; Вагнер І. М., Кундря-Висоцька О. П, Демко І. І. Аналіз тенденцій розвитку глобального FINTECH ринку. *Вісник Університету банківської справи*. 2021. № 2 (41). С. 31–39.

Закінчення таблиці 2

1	2
	екстрено залучених інвестицій трейдинговою онлайн-платформою Robinhood у розмірі 2,4 млрд дол. на додаток до залученого ними раніше 1 млрд дол. При цьому 13,4 млрд дол. (24% зростання в порівнянні з попереднім кварталом) – це вже найвищий показник залучених за квартал інвестицій у світовий FinTech, починаючи з другого кварталу 2018 р., коли тільки FIN TECH – гігант Ant Group залучив 14 млрд дол. Також варто зазначити, що, згідно з даними на кінець лютого, частка угод із seed money і ангельським інвестиціям продовжує зменшуватися в першому кварталі 2021 р.
Географія інвестування у FinTech-проєкти	У першому кварталі 2021 р. бум фінансування стосується всіх трьох головних регіонів FIN TECH – Північна Америка, Європа й Азія. Обсяг реалізованих інвестицій в Азії перевищив усі рівні з другого кварталу 2020 р., становивши 2,6 млрд дол. Цей показник в Європі вже зараз на рекордному рівні – 2,9 млрд дол. Північна Америка також не відстає і продемонструвала найвищий рівень квартального фінансування FIN TECH-компаній – 7,2 мдрд дол. – завдяки залученим інвестиціям компанією Robinhood. Показники враховують дані лише перших двох місяців. Інші ринки, що включають країни Африки, Південної Америки та Австралії, у цьому кварталі поки що не відзначалися значними потоками венчурних інвестицій – обсяг інвестицій становив 651 млн дол.
Мега-раунди – найпривабливіший напрям фінансування в першому кварталі 2021 року	За перші два місяці 2021 р. мега-раунди установили нові рекордні показники і за кількістю угод, і за обсягом залучених інвестицій. Так, кількість мега-раундів на кінець лютого становила 33 угоди, 15 з яких припали на США, 5 на Великобританію, по 3 на Китай та Індію, 1 на Бразилію і решта на кілька інших країн. За січень – лютий 2021 р. обсяг фінансування мега-раундів становив 71% загального обсягу інвестицій у світовій FIN TECH, а кількість угод від 100 млн дол. досягла рекордних 8% від загальної кількості угод за ці два місяці.

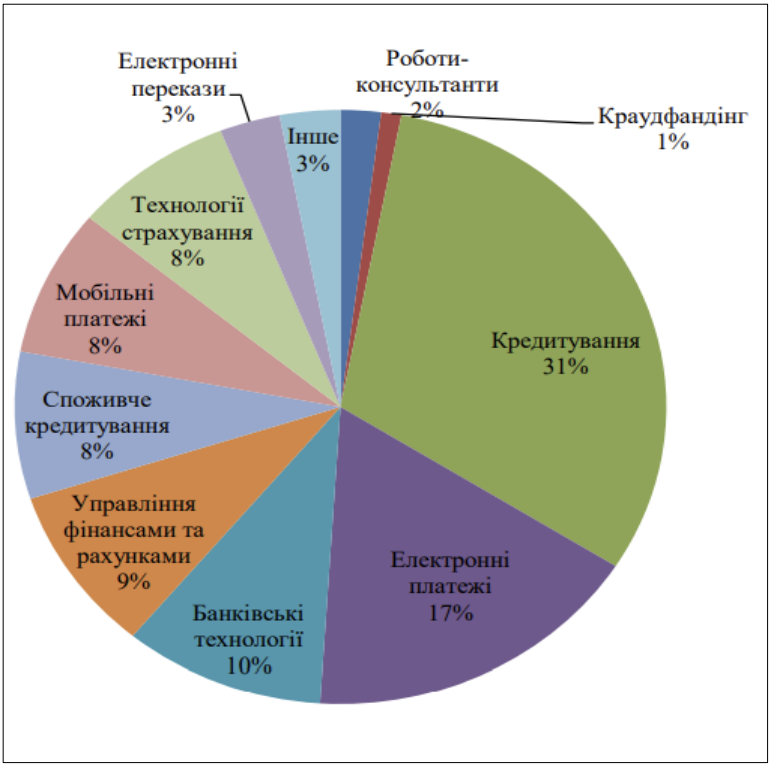

Рис. 3. Напрями глобальних інвестицій до сфери FIN TECH[13]

Вартість сукупних інвестицій у компанії FIN TECH зростає у середньому на 76% щороку[14], що доводить перспективи залучення капіталу й надалі.

За дослідженнями Г. Бухаріна, «як свідчить досвід зарубіжних країн, зокрема Китаю та Кенії, чинник створення системи розвинених інформаційно-телекомунікаційних технологій забезпечив попит на послуги FIN TECH-індустрії. Натомість, в Індії попит на продукти FIN TECH стрімко виріс у зв'язку із впровадженням системи біометричних показників в інфраструктурі цифрової ідентифікації. Інші країни,

[13] Бухарін Г. О. FIN TECH як об'єкт нормативно-правового регулювання: теоретико-методологічний аспект : дис. … канд. юр. наук : 12.00.07. Запоріжжя, 2020. 224 с.

[14] Skan, J., Dickerso, J., Masood, S. The Future of Fintech and Banking : Digitally disrupted or reimagined? URL: https://www.accenture.com/us-en/insight-future-fintech-banking; Schueffel, P. (2017) Taming the Beast: A Scientific Definition of Fintech. *Journal of Innovation Management.* Vol. 4, Iss. 4. P. 32–35.

наприклад Танзанія та Мексика, в яких система цифрової ідентифікації знаходиться на стадії зародження та тільки починає розвиватися, з метою забезпечення можливості віддаленого відкриття рахунків та спрощення умов ідентифікації користувачів, впровадили багаторівневу процедуру ідентифікації та встановлення особи контрагента, що передує фінансовій операції KYC (Know Your Customer), за ініціативи FATF (Financial Action Task Force on Money Laundering) – Міжнародної групи з протидії відмиванню брудних грошей»[15].

Рис. 4. Основні тренди розвитку світового ринку FIN TECH[16]

Обов'язкова передумова розвитку сфери FIN TECH та невід'ємна компонента її екосистеми – це сприятливе інституційне середовище. У зв'язку з активним впровадженням FIN TECH в економічних системах різних країн світу і створенням необхідної правової бази у понятійно-категоріальному апараті FIN TECH з'явилась дефініція «регуляторна пісочниця», яка набула нині широкого застосування як поняття регуляторного тестового і нормативно-правового простору стимулювання розвитку FIN TECH у державі. Першими такий досвід провадили Великобританія, Сінгапур і Гонконг. Сьогодні статус «регуляторної пісочниці» отримали країни з різних регіонів світу (табл. 3).

[15] Бухарін Г. О. FIN TECH як об'єкт нормативно-правового регулювання: теоретико-методологічний аспект : дис. … канд. юр. наук : 12.00.07. Запоріжжя, 2020. С. 49.

[16] Вагнер І. М., Кундря-Висоцька О. П, Демко І. І. Аналіз тенденцій розвитку глобального FINTECH ринку. *Вісник Університету банківської справи*. 2021. № 2 (41). С. 31–39.

Таблиця 3

Географія регуляторного тестового правового простору для розвитку FIN TECH[17]

Країна	Статус тестового правового простору		
	Діє FIN TECH-хаб – платформа для реалізації та просування перспективних FIN TECH-проєктів	**Створена та діє «регуляторна пісочниця»**	**Заявлені офіційні наміри щодо створення тестового середовища**
Великобританія	√	√	√
Сінгапур	√	√	√
Австралія	√	√	√
Канада	-	√	√
Нідерланди	-	√	√
Данія	-	√	√
Індія	-	√	√
Бахрейн	-	√	√
ОАЕ (Абу-Дабі)	-	√	√
Гонконг	-	√	√
Малайзія	-	√	√
Бруней	-	√	√
США	-	-	√
Російська Федерація	-	-	√
Швейцарія	-	-	√
Норвегія	-	-	√
Японія	-	-	√
Тайвань	-	-	√
Індонезія	-	-	√
ОАЕ (Дубай)	-	-	√

Аналіз практики тестового середовища для перспективного розвитку FIN TECH у досліджуваних країнах дає змогу визначити обов'язкові вимоги до успішного впровадження програми розвитку інноваційної фінансової індустрії – відповідне нормативно-правове поле, що має стимулювати впровадження чітких правил гри для ведення бізнесу у сфері інновацій, сприятливі умови для оподаткування, інвестиційної

[17] Бухарін Г. О. FIN TECH як об'єкт нормативно-правового регулювання: теоретико-методологічний аспект : дис. … канд. юр. наук : 12.00.07. Запоріжжя, 2020. С. 50.

діяльності та ліцензування, забезпечення захисту прав учасників правовідносин у сфері FIN TECH.

Питання інвестиційної діяльності є найактуальнішим у процесі комерціалізації стартапу на перспективу. Отже, як необхідний чинник розвитку сфери FIN TECH виступає вільний доступ до інвестиційного капіталу. Нині в Україні це є недостатньо розвинутим, не зважаючи на існуючий запит і суттєвий інтелектуальний потенціал, який гарно зарекомендував себе на світових інноваційних платформах із реалізації певних проектів. При цьому такі країни, як Великобританія, Китай, Сінгапур та Індія нині є визнаними світовими лідерами щодо підтримання інвестування інноваційних підприємств, зокрема й FIN TECH. У цих країнах зосереджено істотну частку міжнародного капіталу і сконцентровано велику кількість потужних фінансових корпорацій. Окрім цього, у названих країнах діє ефективна судова система і наявна відповідна судова практика щодо захисту прав акціонерів та інвесторів.

2. Аналіз показників розвитку FIN TECH на фінансовому ринку України

Як і в інших державах, в Україні бурхливий розвиток FIN TECH розпочався після світової фінансової кризи 2007–2008 рр. Поштовхом для цього ринку стали активні продажі смартфонів, мобільний банкінг тощо. У результаті ж подій 2014–2015 рр. FIN TECH в Україні лише розвинувся і залучив нові інноваційні інвестиції (рис. 5).

«Вже другий рік поспіль лідером за сферою діяльності українських стартапів є технологічна інфраструктура, тобто безпосереднім продуктом є створення IT-рішень для фінансових компаній та банків. Надавачі цього виду послуг складають 22% від опитаних компаній. У 2020 році їхня частка становила 20%. Загалом 23% компаній, створених у 2020–2021 роки відносять себе до галузі Technology and Infrastructure. Частково таку популярність серед бізнесу саме цієї галузі можна пояснити другим роком пандемії, яка змушує переходити бізнеси в онлайн і створює попит на продуктові компанії, які могли б забезпечити легкість ведення підприємницької діяльності у цифровому просторі.

Друге місце також залишається незмінним – платіжні сервіси та перекази, що становлять 19% ринку. Люди все частіше користуються безготівковими платежами. Згідно зі статистикою НБУ 9 з 10 операцій є безготівковими. А покупки в Інтернеті становили близько 25% від усіх безготівкових операцій у першому півріччі 2021 р. Тому очікується, що дана сфера буде залишатись в топі й надалі.

Компанії, що займаються споживчим кредитуванням займають 14% ринку, у той час як в 2020 р. – лише 7%. Швидкість онлайн-кредитів,

можливість оформлення позики 24/7 та нижчі, ніж у банків вимоги до скорингу, роблять швидкі кредити популярними серед населення. Попит штовхає пропозицію і посилює конкуренцію серед компаній-представників сегменту.

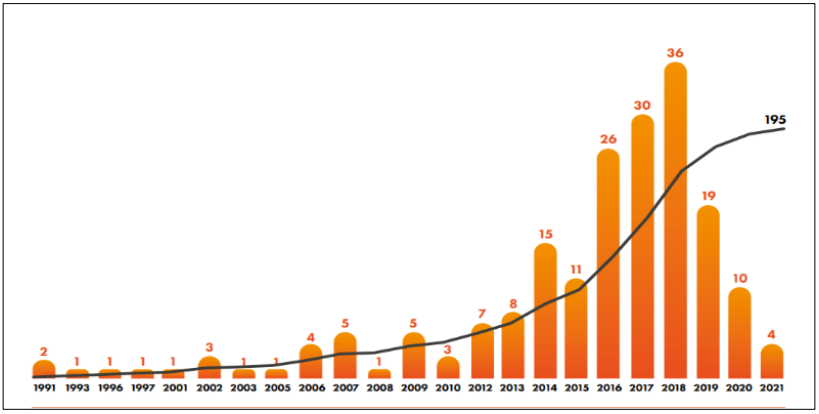

Рис. 5. FIN TECH-компанії за роком заснування[18]

Найменш розвиненими нішами залишаються краудфандинг та сервіси з порівняння фінансових послуг. Свої позиції погіршили сфери кредитування бізнесу та блокчейн, а покращили – сфери права та страхування»[19] (рис. 6).

«Серед засновників FIN TECH компаній переважають IT спеціалісти, вони складають 33%. На відміну від минулорічних показників вибірка стала більш варіативною. Збільшилась вага представників фінансових компаній до 17% на противагу 6% у 2020 році, зросла кількість засновників з юридичної та страхової сфер»[20] (рис. 7).

«За 2021 рік збільшилась частка компаній, що знаходяться на стадії масштабування. Якщо у 2020 році зростання бізнесу констатували 43% опитаних, наразі їхній обсяг зріс до 52%. Ця стадія залишається лідером серед відповідей протягом вже трьох років. Відсоток зрілих компаній на 3% вищий за 2020 рік»[21] (рис. 7).

[18] Каталог фінтех-компаній України 2021. URL: https://fintechua.org/market-map
[19] Ibid.
[20] Ibid.
[21] Ibid.

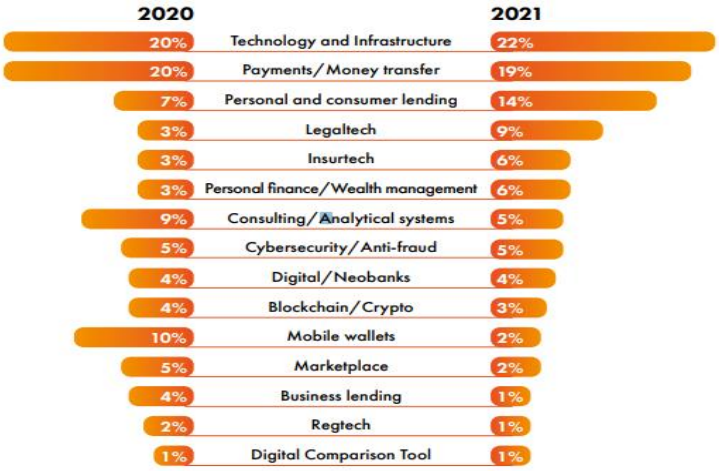

Рис. 6. Розподіл стартапів за сферами діяльності у 2020–2021 рр.[22]

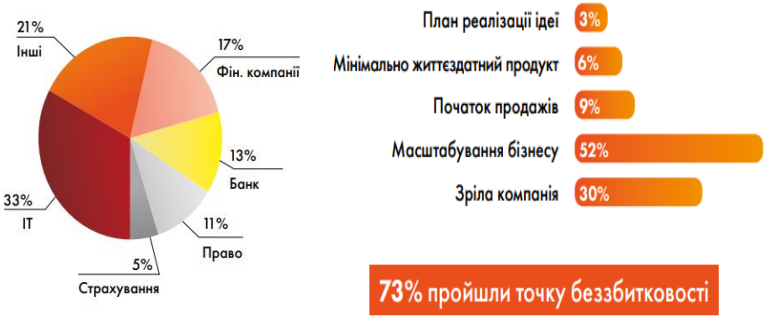

Рис. 7. Сфери діяльності засновників та стадії розвитку FIN TECH-компаній у 2021 році[23]

«Засновники здебільшого фінансують створення фінтех-компаній з власних коштів. Таку відповідь надали 65% респондентів. Гроші приватних інвесторів залучили 18% опитаних, при цьому янгольські інвестиції як джерело капіталу вказали лише 2% фінтехів. У той час у попередні роки частка ангельських інвестицій становила від 6% до 9%.

[22] Каталог фінтех-компаній України 2021. URL: https://fintechua.org/market-map
[23] Ibid.

Венчурні фонди також зменшили свою вагу з 5% у 2020 році до 3% в 2021 році. Це може бути пов'язано з тим, що за даними The CB Insights інвестори зосередилися в основному на угодах на пізніх стадіях залучення інвестицій в рамках їх існуючих портфелів, обираючи середньо- та низькоризикові активи»[24] (рис. 8).

«32% фінтех-компаній отримують прибуток за рахунок транзакційних комісій, тобто є провайдером товарів або послуг, однак не їхнім розробником. 24% компаній є продуктовими та отримують кошти з реалізації власних товарів та послуг. 16% фінтех-компаній розробляють власне програмне забезпечення та отримують прибуток від продажу ліцензій та надання послуг з підтримки «системи»[25] (рис. 9).

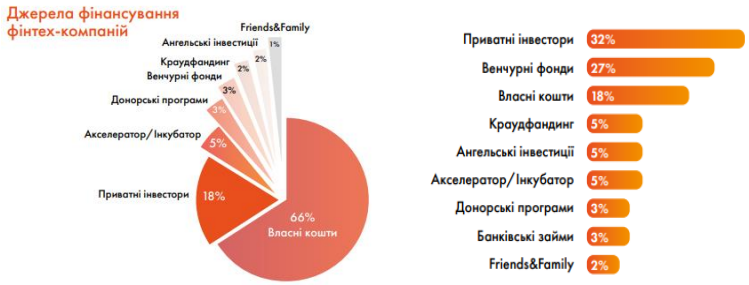

Рис. 8. Плани залучення та джерела фінансування FIN TECH-компаній у 2021 році[26]

Рис. 9. Модель доходів FINTECH-компаній і їх цільова аудиторія у 2021 році[27]

[24] Каталог фінтех-компаній України 2021. URL: https://fintechua.org/market-map
[25] Ibid.
[26] Ibid.
[27] Ibid.

Щодо найперспективніших ніш FIN TECH для інвестиційної діяльності в Україні, то вони наведені на рис. 10.

Рис. 10. Найперспективніші ніші FINTECH для інвестування[28]

3. Напрями подальшого розвитку FIN TECH на фінансових ринках

Одним з найважливіших факторів розвитку сфери FIN TECH, є, безумовно, інтелектуальний капітал і формування кваліфікованої команди учасників FIN TECH-проєкту й інших учасників, які будуть забезпечувати допоміжні аспекти реалізації FIN TECH-продуктів. Адже важливим чинником реалізації будь-яких інноваційних проєктів є їх юридичне і бухгалтерське супроводження, консультації щодо реалізації і комерціалізації проєктів, забезпечення постачання, логістичного управління, управління різними проєктами тощо. З цією метою доцільним є впровадження відповідних ініціатив зі створення акселераторів, бізнес-інкубаторів, технологічних парків, що сприятиме динамічному розвитку сфери FIN TECH.

Отже, можна виокремити такі чинники розвитку FIN TECH, зокрема:

– «сприятливе нормативно-правове і регуляторне середовище;

– створення інфраструктури для стимулювання динамічного розвитку;

– забезпечення доступу до інвестицій та реалізації стартапів;

– наявність відповідного інтелектуального потенціалу»[29].

[28] Стратегія розвитку фінтеху в Україні до 2025 року. Сталий розвиток інновацій, кешлес та фінграмотність. URL: https://bank.gov.ua/ua/news/all/strategiya-rozvitku-fintehu-v-ukrayini-do-2025-roku

[29] Бухарін Г. О. FIN TECH як об’єкт нормативно-правового регулювання: теоретико-методологічний аспект : дис. … канд. юр. наук : 12.00.07. Запоріжжя, 2020. С. 52.

Аналіз еволюційного становлення FIN TECH дозволяє зробити висновок, що FIN TECH протягом всього свого існування був і у перспективному майбутньому буде продовжувати набирати все більш динамічнішого розвитку за збереження статусу стійкого тренду економічної глобалізації, що даватиме суттєвий соціально-економічний ефект і створюватиме новітні можливості для вироблення новітніх моделей взаємодії між учасниками фінансового ринку.

Сьогодні FIN TECH є практично незаповненою сферою на ринку капіталу, зважаючи на високу вартість банківських послуг більшості населення та труднощі в обслуговуванні малих і середніх підприємств. Зазначене, а також стрімкий розвиток електронної комерції, пояснює надзвичайну інвестиційну привабливість FIN TECH-сфери[30].

Як обґрунтування важливості якісного регуляторного впливу на світову сферу FIN TEC необхідно визначити поняття екосистеми FIN TECH.

«Екосистема FIN TECH – це функціональна сукупність складових FIN TECH- сфери, а також мікро- та мікроелементів середовища, що її оточують та впливають на її існування та розвиток. Таким чином, екосистема FIN TECH поєднує в собі елементи інфраструктури, сприятливе правове та регуляторне середовище, доступ до інвестицій, безпосередньо FIN TECH-проєкти та стартапи, кадровий зріз (спеціалісти та експерти зі спеціальних питань юриспруденції, бухгалтерії, оподаткування, програмування, проєктної діяльності та управління проєктами), суб'єкти фінансового ринку та їх асоціації, різноманітні стейкхолдери: партнери, постачальники, інвестори та інші афілійовані особи»[31].

Як зазначають Т. Калашнікова і С. Самохіна, «розвиток фінансових технологій забезпечується наявністю відповідного попиту на нові фінансові продукти, які краще задовольняють потреби споживачів»[32]. Наразі до факторів розвитку FIN TECH можна віднести: технології із розвитком швидше потреб фінансового ринку; наявність базових відмінностей між підривними і підтримуючими технологіями, зміни у конкурентоспроможності різноманітних технологічних укладів.

---

[30] Бухарін Г. О. Fintech: trends of development and regulatory policy. *Вісник Запорізького національного університету. Юридичні науки*. 2019. № 1. С. 15–16. DOI: https://doi.org/10.26661/2616-9444-2019-1-02

[31] Бухарін Г. О. FIN TECH як об'єкт нормативно-правового регулювання: теоретико-методологічний аспект : дис. … канд. юр. наук : 12.00.07. Запоріжжя, 2020. С. 48.

[32] Калашнікова Т. В., Самохіна С. А. Розвиток ринку фінансових технологій в Україні як фактор сприяння фінансовій інклюзивності. *Вісник ХНАУ. Серія : Економічні науки.* 2018. № 3. С. 204.

Неможливо переоцінювати важливість формування сприятливого інфраструктурного потенціалу задля динамічного розвитку інноваційних видів економічної діяльності, зокрема і FIN TECH. У цьому випадку дуже важливим чинником є створення систем ефективних інформаційних та телекомунікаційних технологій задля залучення великої кількості користувачів цифрових фінансових продуктів і послуг.

Фінансовий ринок зазнав кардинальних зрушень останнім десятиріччям. За останні роки він трансформувався із моделі з традиційним бізнесом фінансових установ до екосистем грошово-кредитного і фондового ринку. Сьогодні трансформаційні процеси продиктовані і новітніми викликами, що активізують бурхливий розвиток різних цифрових послуг і формують споживчий попит на фінансові сервіси та інструменти у сфері фінансового ринку. Сильні і слабкі сторони FIN TECH в Україні наведені на рис. 11. Вони визначають перспективи подальшого розвитку і фінансового ринку, і ринку фінансових послуг, а також напрями подальшого розвитку. Стратегія розвитку FIN TECH в Україні до 2025 року[33] структурує та деталізує напрямки та тренди подальшого розвитку фінансових інновацій на п'ять років та є баченням важливої стратегічної мети «Забезпечення розвитку ринку FIN TECH, цифрових технологій та платформ регуляторів» стратегічного напряму V «Інноваційний розвиток» Стратегії розвитку фінансового сектору України до 2025 року.

Ключові принципи і засади досягнення трьох стратегічних цілей Стратегії розвитку FIN TECH в Україні до 2025 року (розвинена кешлес-економіка, високий рівень цифрової та фінансової грамотності, стала фінансова екосистема) полягають у:

1. «Стабільності та ефективності (Забезпечення регулювання фінансового ринку насамперед для підтримки його стабільності. Підвищення ефективності фінансових інституцій може забезпечуватись завдяки діджиталізації індустрії).

2. Проінноваційності (Масове поширення та проникнення фінансових інновацій може істотно поліпшити ефективність витрат та конкурентоспроможність фінансової системи. Підтримка FIN TECH-ринку через запровадження прозорих сучасних методів регулювання може підсилити цей процес, особливо якщо розглядати світові практики регулювання, де поєднується, з одного боку, інноваційно-дружнє регулювання, а з другого – захист споживача).

[33] Стратегія розвитку фінтеху в Україні до 2025 року. Сталий розвиток інновацій, кешлес та фінграмотність. URL: https://bank.gov.ua/ua/news/all/strategiya-rozvitku-fintehu-v-ukrayini-do-2025-roku

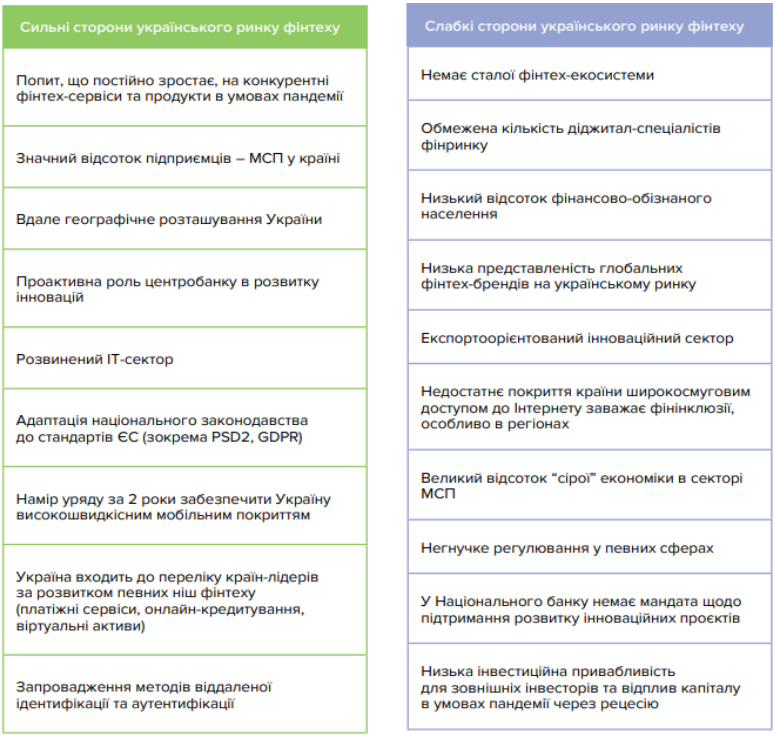

Рис. 11. Сильні та слабкі сторони українського FIN TECH на фінансовому ринку[34]

3. Безпеці та захисті (Забезпечення сталого розвитку FIN TECH-індустрії потребує нових стандартів надання послуг та захисту прав споживачів. Аби стимулювати цей процес, буде зроблено акцент на спрощення виведення на ринок нових продуктів та сервісів, зокрема в межах регуляторної «пісочниці» НБУ із вступом у силу відповідних законодавчих змін. Крім того, діджиталізація фінансового ринку (адаптація євродиректив PSD2, запровадження віддаленої ідентифікації та верифікації, миттєвих переказів тощо) актуалізує питання підвищення кіберзахисту).

[34] Стратегія розвитку фінтеху в Україні до 2025 року. Сталий розвиток інновацій, кешлес та фінграмотність. URL: https://bank.gov.ua/ua/news/all/strategiya-rozvitku-fintehu-v-ukrayini-do-2025-roku

4. Прозорості (Підтримка діджітал-трансформацій на фінансовому ринку потребує прозорого та відкритого регулювання, в основі якого – рівні умови для розвитку інновацій для всіх учасників ринку).

5. Відповідальності та цілісності (Ретельна підготовка до запровадження будь-яких нових видів політики та регулювання. Дотримання принципу цілісності, який передбачає наявність єдиної екосистеми та стимулювання розвитку всіх її елементів)»[35].

Варто зазначити, комплексному розвиткові аналізованої сфери діяльності будуть сприяти наступні інновації законодавчого характеру:

1. «Підвищення якості STEM-освіти в Україні. А саме: формування нової генерації інноваторів, що мають якісну освіту в галузі природничих наук, технологій, інженерії, математики, які здатні створювати нові знання, продукувати, адаптувати та використовувати передові технології, започаткувати технологічні стартапи, що забезпечать інноваційну трансформацію економіки.

2. Підготовка когорти інвестиційних менеджерів та експертів інноваційних проєктів, спільна робота яких має стати підгрунтям для модернізації національної економіки і – як показує світовий досвід – структурних зрушень у бік розбудови високотехнологічних виробництв, що створюють високу додану вартість та високооплачувані робочі місця.

3. Створення та реалізація державної Програми підтримки українських стартапів та суміжних програм, що забезпечить синергетичний ефект та дозволить створити в Україні дієвий інструмент розвитку інноваційного підприємництва.

4. Державна підтримка участі українських інноваторів у Програмі «Горизонт-2020», де перевага у фінансуванні надається проєктам, орієнтованим на промисловість та вирішення суспільних проблем: ІКТ, нанотехнології, нові матеріали, біотехнології, нові виробничі процеси, космос»[36].

До переліченого необхідно додати також пункт щодо інформаційної і державної підтримки прямої участі стартапів у конкурсах на отримання грантів від Українського фонду стартапів, зокрема і у сфері фінансового ринку.

У Стратегії розвитку FIN TECH в Україні до 2025 року, зазначено, що «курс України на повномасштабну діджиталізацію та розуміння слабких сторін поточної діджитал-інфраструктури ставить одним з

[35] Стратегія розвитку фінтеху в Україні до 2025 року. Сталий розвиток інновацій, кешлес та фінграмотність. URL: https://bank.gov.ua/ua/news/all/strategiya-rozvitku-fintehu-v-ukrayini-do-2025-roku

[36] Цит. за: Бухарін Г. О. FIN TECH як об'єкт нормативно-правового регулювання: теоретико-методологічний аспект : дис. … канд. юр. наук : 12.00.07. Запоріжжя, 2020. С. 81– 82.

ключових питання розвитку в Україні сталої FIN TECH-екосистеми. Згідно з системними міжнародними дослідженнями щодо розбудови сталих FIN TECH-екосистем, зокрема дослідження Deloitte “What makes a successful fintech hub in the global fintech race”, є чотири основні складові, які варто розглядати під час побудови сталої FIN TECH-екосистеми. Серед них: регулювання та процедури, попит, таланти та капітал.

Аналітичні дані Deloitte[37] доводять, що “FINT ECH-екосистема має обов’язково враховувати особливості регіонального ринку та історію становлення ринку фінансових послуг. Також важлива інтеграція регіоальної FIN TECH -екосистеми з міжнаодними екосистемами з метою обміну досвідом, талантами, створення попиту, розроблення єдиних стандартів і практик ефективного втілення тощо. Розгляньмо ці складові більш детально»[38]:

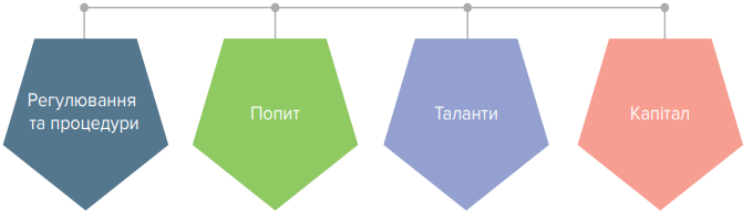

Рис. 12. Складові сталої фін-екосистеми[39]

1. «Регулювання та процедури. Уряд і регулятори мають дотримуватися балансу між промоцією інновацій, конкуренції та захистом сталого ринку фінансових послуг і споживача. Ключове завдання – створити таке нормативне поле, політику та процедури, які стимулювали б розвиток FIN TECH, впорядковуючи водночас їхню діяльність та

[37] Deloitte. What makes a successful fintech hub in the global fintech race. URL: https://www.reportlinker.com/market-report/Fintech/522620/Fintech?term=fintech%20trends&matchtype=b&loc_interest=9069574&loc_physical=1030244&utm_term=fintech%20trends&utm_campaign=transactionnel1&utm_source=google&utm_medium=ppc&hsa_acc=9351230540&hsa_cam=15072746546&hsa_grp=135882777332&hsa_ad=566844290317&hsa_src=g&hsa_tgt=kwd-377781668630&hsa_kw=fintech%20trends&hsa_mt=b&hsa_net=adwords&hsa_ver=3&gclid=Cj0KCQiAnNacBhDvARIsABnDa68hhS6xDoGAUiDOcMBJx1HNRGf7c2386Fj0qNdRHPZ_HF5jtGI3A8oaAkclEALw_wcB

[38] Стратегія розвитку фінтеху в Україні до 2025 року. Сталий розвиток інновацій, кешлес та фінграмотність. URL: https://bank.gov.ua/ua/news/all/strategiya-rozvitku-fintehu-v-ukrayini-do-2025-roku

[39] Ibid.

створюючи певні стандарти роботи. Йдеться про регулювання, яке б стимулювало розвиток FIN TECH через акселераційні програми, міжнародні угоди, «пісочницю» для тестування інновацій у лояльному регуляторному полі, інші експертно-консультаційні платформи.

2. Попит. Немає попиту – немає цінності в продукті та сервісі. Попит на FIN TECH -продукти може стимулювати як держава і публічні компанії, так B2B-сектор і кінцевий споживач. Чим розвиненіша FIN TECH-екосистема та сталі зв'язки між її учасниками, тим більший попит на FIN TECH -продукти та сервіси, а також ступінь розвиненості цього сегмента. Якщо розглянути розвиток традиційного банківського сектору передових країн світу, ринок у процесі набуття сталості дедалі більше інвестує у розвиток взаємодії з інноваційним сегментом, створює акселератори/інкубатори, акцентує увагу на розвиткові талантів та інноваційних продуктів, Наприклад, банк Barclays&Rise (акселератор цього банку), Metlife (СК) & Lumen Lab).

Таланти. Сьогодні боротьба за таланти виходить на рівень конкуренції юрисдикцій між собою, і це загострю питання створення сталої FIN TECH-екосистеми, яка б давала змогу розвиватися власним талантам, а також приваблювала глобальний інтелектуальний ресурс. Британія навіть розробила формат Tech Nation Visa, який стимулює приплив у країну талантів та інноваторів. В Україні розглядається е-резидентств»[40].

При цьому варто зважати і забезпечення стійкості фінансової системи, як міжнародної, так і національних[41].

Зазначимо, що недостатнім залишається понятійно-категоріальний апарат основних дефініцій, зокрема визначення самих понять FIN TECH і стартапу і у світовій практиці, і в Україні.

Відсутність інституційного забезпечення галузі FIN TECH і впровадження їх інструментів за умови відсутності самого нормативного регулювання спричинятиме порушення економічних і соціальних гарантій громадян через зростання фінансових ризиків FIN TECH на фінансовому ринку, загрози доступів до конфіденційних інформаційних ресурсів, а також розвитку фінансових шахрайських схем через появу нових фінансових продуктів і інструментів доступу до баз даних, залучення населення до фінансових пірамід.

[40] Стратегія розвитку фінтеху в Україні до 2025 року. Сталий розвиток інновацій, кешлес та фінграмотність. URL: https://bank.gov.ua/ua/news/all/strategiya-rozvitku-fintehu-v-ukrayini-do-2025-roku

[41] Боргова стійкість державних фінансів: монографія; за ред. Т. І. Єфименко, С. А. Єрохіна, Т. П. Богдан. Київ : ДННУ «Акад. фін. управління», 2014. 712 с.

Окрім цього, відсутність нормативно-правового регулювання сфери FIN TECH породжуватиме різний рівень (інколи і взагалі відсутність) правової відповідальності та умов учасників FIN TECH і традиційної сфери надання фінансових послуг.

Зважаючи на зростаючу актуалізацію питань державного регулювання FIN TECH на міжнародних і національних ринках, використання їх інструментарію відповідно до фінансового функціонального призначення, постає доцільність впровадження нормативно-правових інструментів на базі формування понятійно-категоріального апарату сфери FIN TECH і надання відповідних дефініцій їх компонентам.

ВИСНОВКИ

Нині у світі нараховується 62 FIN TECH-компанії з венчурним капіталом загальною вартістю 224,5 млрд дол. США. Сфера FIN TECH є найпривабливішим ринком для венчурних інвестицій і зберігає імідж новітньої індустрії із високим потенціалом, зокрема за відкритого банкінгу. За даними глобальних досліджень, найпривабливішими фінансовими ринками для інвестування є розвинуті ринки, переважно США, Німеччини і Великобританії. При цьому більшість інвесторів обирають бізнес, що вже має великий масштаб або потенціал його досягти і перетворитись у динамічні бізнеси. Така концентрація інвестицій та інтерес різних груп інвесторів ймовірно буде зберігатись і у наступні роки.

Вже другий рік поспіль лідером за сферою діяльності українських стартапів є технологічна інфраструктура, тобто безпосереднім продуктом є створення IT-рішень для фінансових компаній та банків. Надавачі цього виду послуг складають 22% від опитаних компаній. У 2020 році їхня частка становила 20%. Загалом 23% компаній, створених у 2020–2021 роки відносять себе до галузі Technology and Infrastructure. Частково таку популярність серед бізнесу саме цієї галузі можна пояснити другим роком пандемії, яка змушує переходити бізнеси в онлайн і створює попит на продуктові компанії, які могли б забезпечити легкість ведення підприємницької діяльності у цифровому просторі. 32% FIN TEC-компаній отримують прибуток за рахунок трансакційних комісій, тобто є провайдером товарів або послуг, однак не їхнім розробником.

Одним з найважливіших факторів розвитку сфери FIN TECH є інтелектуальний капітал і формування кваліфікованої команди учасників FIN TECH-проєкту й інших учасників, які будуть забезпечувати допоміжні аспекти реалізації FIN TECH-продуктів. З цією метою доцільним є впровадження відповідних ініціатив зі створення

акселераторів, бізнес-інкубаторів, технологічних парків, що сприятиме динамічному розвитку сфери FIN TECH.

Зважаючи на зростаючу актуалізацію питань державного регулювання FIN TECH на міжнародних і національних ринках, використання їх інструментарію відповідно до фінансового функціонального призначення, постає доцільність впровадження нормативно-правових інструментів на базі сформування понятійно-категоріального апарату галузі FIN TECH і надання відповідних дефініцій його компонентам.

АНОТАЦІЯ

Активне поширення FIN TECH протягом останнього десятиліття обумовлено низкою факторів, зокрема втратою довіри клієнтів до традиційних фінансових установ через світову фінансову кризу 2007–2008 рр., поширення мобільних послуг і прагнення інновацій новим поколінням. Це спонукало до здійснення аналізу сучасних тенденцій розвитку FinTech на фінансових ринках в умовах цифровізації економіки, рівня проникнення FIN TECH на світовому ринку та виявлення тенденцій глобального інвестування. Проведене дослідження ринку FIN TECH в Україні і визначено основні сфери, в яких працюють вітчизняні FIN TECH -компанії. Український FIN TECH, не зважаючи на досить короткий період існування, віддзеркалює усі світові тренди розвитку фінансового ринку в умовах цифровізації. цьому випадку дуже важливим чинником є створення систем ефективних інформаційних та телекомунікаційних технологій задля залучення великої кількості користувачів цифрових фінансових продуктів і послуг. Запропоновано впровадження нормативно-правових інструментів на базі формування понятійно-категоріального апарату сфери FIN TECH і надання відповідних дефініцій їх компонентам.

Література

1. Коваленко Ю. М. Формування комплементарної моделі фінансового сектору економіки. *Вісник НБУ*. 2012. № 7. С. 42–47.

2. Коваленко Ю. М. Формування інституційних передумов розвитку фінансового сектору економіки України. *Економіка України*. 2011. № 7 (596). С. 49–60.

3. CB Insights – Technology Market Intelligence; URL: https://www.cbinsights.com/research/report/fintech-trends-q3-2019/

4. Офіційний сайт НБУ Стратегія розвитку фінтеху в Україні до 2025 року. URL: https://bank.gov.ua/ua/about/develop-strategy/fintech2025

5. KPMG The Pulse of Fintech H1 2019. UTL: https://assets.kpmg/content/dam/kpmg/xx/pdf/2019/08/pulse-of-fintech-h1-19.pdf

6. Офіційний сайт НБУ Стратегія розвитку фінтеху в Україні до 2025 року. URL: https://bank.gov.ua/ua/about/develop-strategy/fintech2025

7. KPMG. The Pulse of Fintech H1 2022. URL: https://assets.kpmg/content/dam/kpmg/xx/pdf/2022/08/pulse-of-fintech-h1-22.pdf

8. The Global State of Information Security Survey. 2021. URL: www.pwc.com/gsiss

9. Вагнер І. М., Кундря-Висоцька О. П, Демко І. І. Аналіз тенденцій розвитку глобального FINTECH ринку. *Вісник Університету банківської справи*. 2021. № 2 (41). С. 31–39.

10. Фінтех в Україні : тенденції, огляд ринку та каталог. Проект USAID «Трансформація фінансового сектору». 2021. URL: https://42.unit.city/fintech/guide2021

11. Бухарін Г. О. FIN TECH як об'єкт нормативно-правового регулювання: теоретико-методологічний аспект : дис. … канд. юр. наук : 12.00.07. Запоріжжя, 2020. 224 с.

12. Skan, J., Dickerso, J., Masood, S. The Future of Fintech and Banking. Digitally disrupted or reimagined? URL: https://www.accenture.com/us-en/insight-future-fintech-banking;

13. Schueffel, P. Taming the Beast: A Scientific Definition of Fintech. *Journal of Innovation Management*. 2017. Vol. 4, Iss. 4, 32–35.

14. Каталог фінтех-компаній України 2021. URL: https://fintechua.org/market-map

15. Стратегія розвитку фінтеху в Україні до 2025 року. Сталий розвиток інновацій, кешлес та фінграмотність. URL: https://bank.gov.ua/ua/news/all/strategiya-rozvitku-fintehu-v-ukrayini-do-2025-roku

16. Бухарін Г. О. Fintech: trends of development and regulatory policy. *Вісник Запорізького національного університету. Юридичні науки.* 2019. № 1. С. 15–16. DOI: https://doi.org/10.26661/2616-9444-2019-1-02

17. Калашнікова Т. В., Самохіна С. А. Розвиток ринку фінансових технологій в Україні як фактор сприяння фінансовій інклюзивності. *Вісник ХНАУ. Серія : Економічні науки*. 2018. № 3. С. 201–210.

18. Deloitte. What makes a successful fintech hub in the global fintech race. URL: https://www.reportlinker.com/market-report/Fintech/522620/Fintech?term=fintech%20trends&matchtype=b&loc_interest=9069574&loc_physical=1030244&utm_term=fintech%20trends&utm_campaign=transactionnel1&utm_source=google&utm_medium=ppc&hsa_acc=9351230540&hsa_cam=15072746546&hsa_grp=135882777332&hsa_ad=566844290317&hsa_src=g&hsa_tgt=kwd-377781668630&hsa_kw=fintech%20trends&hsa_mt=b&hsa_net=adwords&hsa_ver=3&gclid=Cj0KCQiAnNacBhDvARIsABnDa68hhS6xDoGAUiDOcMBJx1HNRGf7c2386Fj0qNdRHPZ_HF5jtGI3A8oaAkclEALw_wcB

19. Боргова стійкість державних фінансів : монографія / за ред. Т.І Єфименко, С.А Єрохіна, Т.П Богдан. Київ : ДННУ «Акад. фін. управління, 2014. 712 с.

20. Коваленко Ю. М. Управління фінансовими активами : підручник у 2-х ч. Ірпінь : Університет ДФС України, 2019. Ч. 1. 306 с.

Information about the author:
Kovalenko Yuliia Mykhaylivna,
D. Sc (Economics), Professor,
Head of the Department of Financial Markets and Technologies
State Tax University
31, Universitetska str., Irpin, 08202, Ukraine